

مقایسه دیدگاه علامه طباطبایی

و ملاصدرا درباره معاد جسمانی

محسن ایزدی*

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد فسا

چکیده

در سنت حکمی - کلامی اسلامی، معاد جسمانی یکی از غامضترین مسائل بوده است، بطوریکه فیلسوفان و متکلمان قبل از ملاصدرا یا از تبیین آن اظهار عجز میکردند یا تبیینی غیرمعقول یا غیرمشروع ارائه میدادند. بعد از آنکه ملاصدرا درباره معاد جسمانی تبیینی معقول و منطبق با شرع ارائه کرد بیشتر فیلسوفان متأخر، نظریه وی را پذیرفتند. گرچه برخی از صاحب نظران، که تفسیر او را منطبق با شرع نیافتند، با دیدگاه او مخالفت کرده اند. در این میان، علامه طباطبایی - که از پیروان حکمت متعالیه است - درباره کیفیت معاد جسمانی با صراحت اظهار نظر نکرده است. بر همین اساس، عده بی او را مخالف معاد جسمانی صدرايي و عده بی او را موافق آن میدانند. بررسی هندسه معرفتی علامه طباطبائی گویای این حقیقت است که وی معتقد به معاد جسمانی مورد نظر ملاصدرا بوده است چراکه، اولاً مبانی فلسفی، تفسیری و عرفانی علامه طباطبایی و ملاصدرا با هم منطبقند، ثانیاً علامه مخالفتی با معاد جسمانی مورد نظر ملاصدرا و موافقتی با معاد جسمانی مورد نظر دیگران ابراز نکرده است.

کلیدواژگان

معاد جسمانی
مبانی تفسیری
ملاصدرا
مبانی فلسفی
مبانی عرفانی
علامه طباطبایی

۱- مقدمه

نه تنها از دیدگاه منطقدانان و فلاسفه بلکه در نگرش دانشمندان سایر علوم و حتی عامه مردم، بارزترین تمایز و تفاوت بین انسان و حیوان «تفکر» و «اندیشیدن» است. اما این سؤال قابل طرح است که اندیشیدن درباره چه موضوعی ملاک «انسان بودن» است؟ آیا اندیشیدن درباره چگونگی تهیه آذوقه ملاک انسانیت انسان است؟ یا اندیشیدن درباره چگونگی ساختن مسکن و مأوی یا آرامشبخش؟ یا اندیشیدن درباره چگونگی تشکیل یک اجتماع منسجم همراه با تشریک مساعی؟ مگر حیوانات - ولو با منشأ غریزی - چنین اعمالی را انجام نمیدهند؟ بنابراین، آنچه انسان را در یک جایگاه متمایز و متعالی قرار میدهد، اندیشیدن درباره حقیقتی و رای امور معیشتی است؛ آن حقیقت عبارتست از آغاز و انجام عالم و آدم. همین اندیشه است که فصل ممیز انسان و حیوان میباشد.

*.Email:mohseneizadi@yahoo.com

تاریخ تأیید: ۹۲/۱۱/۱۴

تاریخ دریافت: ۹۲/۱/۲۱